

12-dars. CMS PLATFORMALARI BILAN TANISHISH

Oxirgi o'n yillikda zamonaviy saytlar oddiy saytlarga nisbatan ancha ilgarilab ketdi. Zamonaviy saytlar bejirim dizayn va puxta o'ylangan reklama usullaridan tashqari, takrorlash qiyin bo'lgan qat'iy funksiyalarni o'z ichiga olgan sahifalar to'plamidan iborat. Shu sababli, aksariyat foydalanuvchilar turli funksiyalarga ega zamonaviy saytni "nol"dan yozishdan ko'ra, ommalashgan CMS platformalardan foydalanishni ma'qul ko'radi.

BUNI BILASIZMI?

- CMS platformalari qanday imkoniyatlarga ega bo'lishi lozim?
- CMS platformalarida qanday ishlash mumkin?
- CMS platformalarida yaratilgan qanday saytlarni bilasiz?

TAYANCH TUSHUNCHALAR

- **Yopiq kodli platforma** — shifrlangan dasturiy ta'minot. Uning tarkibini ko'rib chiqish, tahrirlash, o'zgartirish, unga qo'shimchalar kiritish mumkin emas.
- **Plugin** (plugin) — dasturiy ta'minot uchun qo'shimcha ilova. U dastur imkoniyatlarini kengaytirish uchun xizmat qiladi.

DIQQAT

O'zini yoki mahsulotini internet orqali reklama qilmoqchi bo'lgan kompaniyalarning o'z shaxsiy sayti bo'lishi zarur. Professional mutaxassislar guruhiga ega ixtisoslashgan firmalardan farqli ravishda, aksariyat tashkilotlarda shaxsiy sayt yaratish uchun mutaxassislar yetishmaydi. Shu sababli, ular standart funksiyalar to'plamiga ega CMS platformalardan foydalanadilar. CMS platformalar sayt tarkibini materiallar bilan to'ldirish, ularni o'zgartirish va resurslarni boshqarish, yangi sahifalar yaratish, sayt ko'rinishi, dizaynini optimallashtirish va uning tarkibini yaxshilash imkoniyatlarini beradi.

Saytning ko'pfunksionalligi, imkoniyatlari, foydalanuvchi uchun qulayligi CMS platformaga bog'liq. To'g'ri tanlangan platforma saytni muvaffaqiyatli yaratish, reklama qilish bilan bir qatorda, mijozga zavqli, ishonchli va talab darajasida ishlash imkonini beradi.

CMS platformalar ikki guruhga bo'linadi:

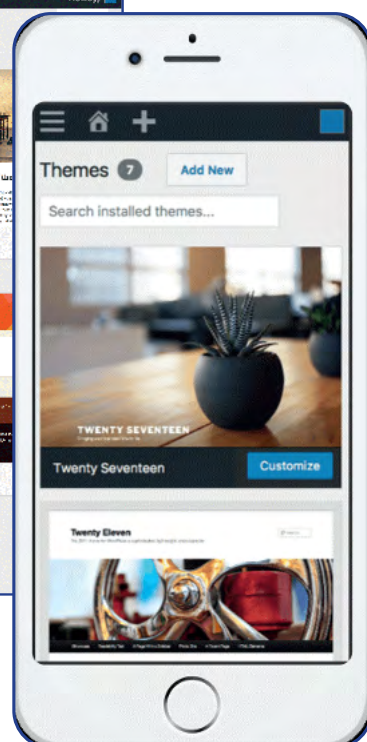
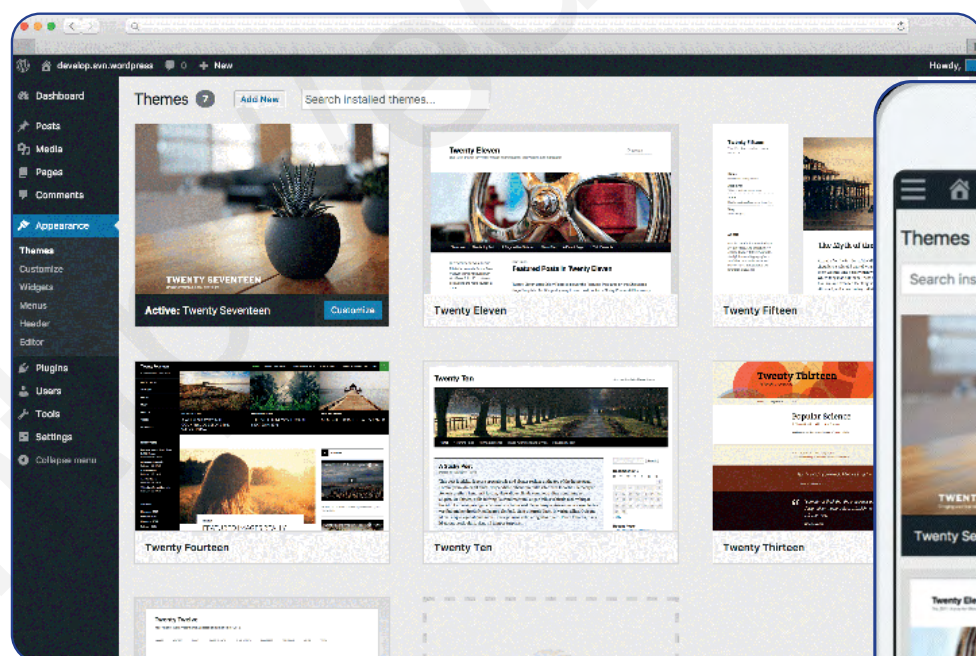
- **ochiq kodli (bepul tarqatiladigan)**, foydalanuvchi tomonidan ichki kodining o'zgartirilishiga ruxsat beriladigan tizimlar: *WordPress, Joomla, Drupal, Typo3, OpenCart, Serendipity, Dotclear, ImpressPages, Chamilo, Magento, PrestaShop*;
- **yopiq kodli (tijorat maqsadida tarqatiladigan)**, foydalanuvchi tomonidan ichki kodining o'zgartirilishiga ruxsat berilmaydigan tizimlar: *Shopify, 1C-Битрикс, CS-cart, DataLife Engine, BigCommerce, Shop-Script*.

CMS platformalar vazifasiga ko'ra ikki turga bo'linadi:

- **yuqori ixtisoslashgan.** Bu tizimlar alohida imkoniyatlarga ega bo'lib, maxsus belgilangan vazifalarni hal etish uchun mo'ljallangan platformalar (masalan, internet do'konlarini tashkil etish: bepul — *OpenCart*, *Magento* va b., tijorat maqsadida tarqatiladigan, ya'ni pullik — *BigCommerce*, *Shop-Script* va b.);
- **universal.** Turli vazifalarni hal etishga mo'ljallangan platformalar (masalan, *WordPress*, *Joomla*, *Typo3*).

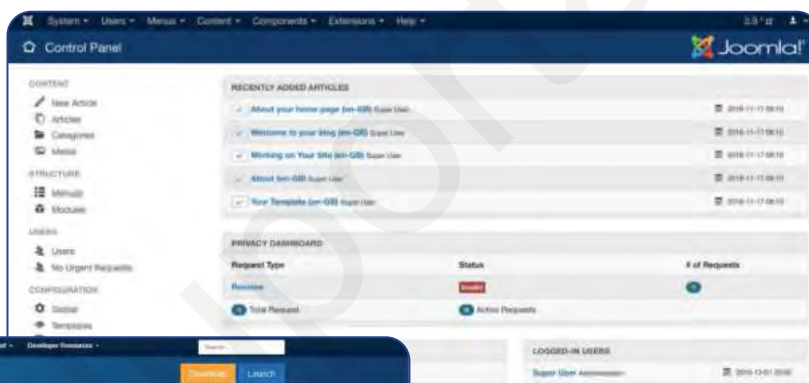
WORDPRESS PLATFORMASI

WordPress (<https://wordpress.org/>) dastlab bloglar yaratishga mo'ljallangan dunyoga mashhur platforma bo'lib, hozir uning imkoniyatlari yanada kengaytirilgan. Platformadan foydalanish juda oson, ixtiyoriy saytni pluginlar va tayyor shablonlar (minglab turlari mavjud) asosida xohlagan ko'rinishda sozlash mumkin. Platforma tarkibini boshqaruvchi muharrir qismi yordamida sayt tuzilmasini yaratish va tahrirlash, foydalanuvchilarni ro'yxatdan o'tkazish mumkin.

JOOMLA PLATFORMASI

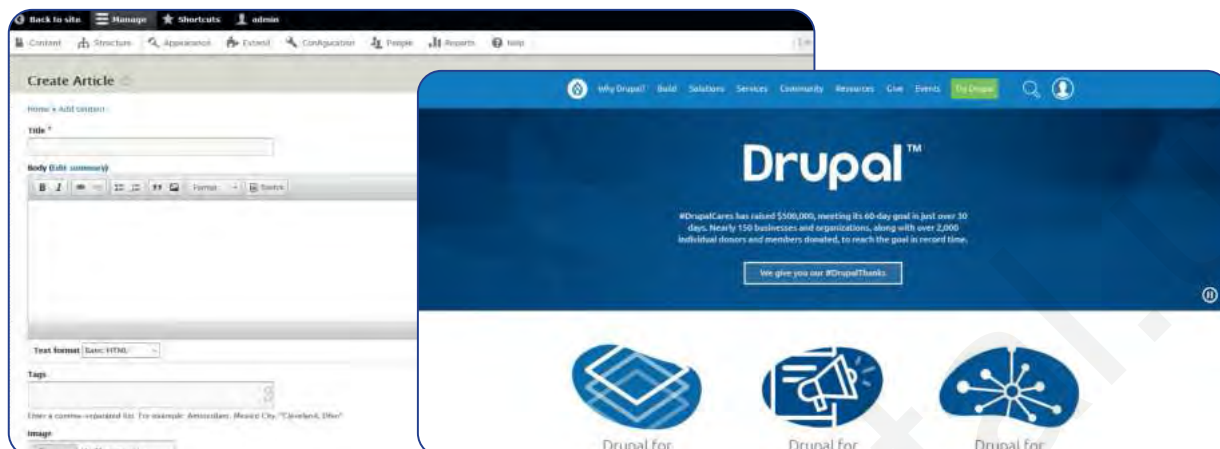
Joomla (<https://www.joomla.org/>) — o'ta sodda, maxsus bilim talab qilmaydigan, sayt yaratishni boshlovchilar uchun mo'ljallangan bepul tizim turi. Joomla matnli kontentga asoslanmagan web-sayt yaratish uchun mo'ljallangan, "maxsus xabar turlarini", ya'ni ma'lum vaqt ochiq turishi lozim bo'lgan xabar turlarini boshqarish imkonini beruvchi platforma. Shuningdek, platforma foydalanuvchilarga boshqarish uchun juda ko'p funksiyalarni taklif etadi. Platforma tarkibida ko'p tilli qo'llab-quvvatlash imkoniyati mavjud bo'lib, sayt tillarini qo'shish uchun pluginlar o'rnatish (WordPress kabi) shart emas. Platforma bir vaqtning o'zida turli kontentlar uchun bir necha shablon yoki mavzulardan foydalanish imkonini beradi.

DRUPAL PLATFORMASI

Drupal (<https://www.drupal.org/>) — to'liq sayt yaratish uchun o'zida barcha elementlarni qamrab olgan, ko'pfunksional, nisbatan sekin ishlovchi platforma. Drupal ham Joomla kabi "maxsus xabar turlari" bilan ishlashga moslashuvchan platforma. Platforma foydalanuvchilarni hamda ko'p tilli saytlarni boshqarish imkoniyatiga ega. Shuningdek, mazkur platforma WordPress va Joomla nisbatan xavfsizroq platforma hisoblanadi.

ESLAB QOLING

Odatda, CMS platformalar yordamida quyidagi ko'rinishdagi saytlar yaratiladi:

- blog, forum (WordPress, phpBB, vBulletin);
- internet do'kon (Magento, OpenCart, osCommerce);
- ijtimoiy tarmoqlar (InstantCMS, Social Engine);
- shaxsiy saytlar (WordPress, Monstra);
- korporativ saytlar (Joomla, Drupal);
- portallar (DLE, Drupal).

Biroq, CMSning aksariyati moslashuvchan tarzda sozlanishi va har xil saytlarni yaratishda ishlatilishi mumkin. Masalan, eng ommabop va universal variant bu — WordPress bo'lib, uning yordamida deyarli har qanday loyihani yaratish mumkin: shaxsiy web-sayt, yirik portal yoki internet-do'kon.

TAKRORLASH UCHUN SAVOLLAR

1. Qanday platformalarga ochiq kodli CMS platformalar deyiladi? Ularga misol keltiring.
2. Qanday platformalarga yopiq kodli CMS platformalar deyiladi? Ularga misol keltiring.
3. Korporativ saytlar uchun mo'ljallangan CMS platformalarni yozing.
4. Internet do'konlar uchun mo'ljallangan CMS platformalarni yozing.
5. Reytingi yuqori bo'lgan CMS platformalarga misollar keltiring. Nima sababdan ularning reytingi yuqori?